

Uit 't Moederland. [uit: De Sumatra post van 22 maart 1915]

25 Dec.-11 Jan.

Uit Limburg.

5 Peelland.

Het groote moerasgebied, dat ligt tusschen westelijk Limburg en oostelijk Noord-Brabant, en op landkaarten en boeken over geografie aangeduid wordt met den naam „Peel“, was tot voor korte jaren een terrein, dat gedoemd scheen om ten eeuwigen dage als een vrij wel waardelooze woestenij te blijven liggen tusschen de Meierij van en Bosch en het meer herbergzame gedeelte van de provincie Limburg, dat sinds eeuwen al bewoond is, schrijft Jeteer in het „Hbld.“ De oorspronkelijke bewoners van Limburg toch, die zich langs de vruchtbare maarboorden hadden gevestigd, en als vreedzame landbouwers hun leven sleten, werden, waarschijnlijk eenige eeuwen vóór Christus geboorte al, door langs de Maas afzakkende vijanden genoodzaakt om hun vruchtbare akkers en hun heil te zoeken op de hogere gronden ten oosten en ten westen van de rivier, waarop niet jaar op jaar bij en waterstand een vruchtbare laag slib zich af kou zetten. Bij hun aftocht in westelijke richting stuitten ze na enkele uren trekkens eerst op het ontoegankelijke peelland en, om zoover mogelijk toch verwijderd te zijn van hen door wie ze genoodzaakt waren om hun vruchtbare Maasgronden in den steek te laten, vestigden ze zich aan de grens van dat onherbergzame gebied. Daar ze hun nomadentijd reeds eeuwen achter den rug hadden en vele geslachten lang gewoon geweest waren om zich met de voortbrengselen van stelselmatig gedreven landbouw en veeteelt te onderhouden, velden ze ten deele de bosschen, die ze aan de Peelgrens gevonden hadden, en legden op de vrijgekomen plekken hunne ontginningen of „roden“ aan. Uit dien tijd dagteekenen de dorpen Ven-rode (nú Venraai), Tinrode (tegenwoordig Tienraai), Nestelroij, Wanroij en enkele andere. Later, toen op de „roden“ de bevolking meer en meer in aantal toenam, ontstond er behoefte aan expansie, de moedigsten en energieksten onder de rode-bewoners verlieten de erven der vaderen en deden een nederzetting of „loo“ ontstaan op grootere of kleineren afstand. Zoo ontstonden langzamerhand de dorpen en gehuchten Oirlo, Oploo, Eeldersloo, Meerloo, Merdeloo en Tongerlo.

Maar met hoeveel moed en ondernemingsgeest de bewoners der oorspronkelijke roder, zich ook los mochten maken van hun woonplaatsen, om elders een nederzetting te vestigen, geen hunner waagde het toch om te verhuizen naar het Peelland. Dat was goed om in den zomertijd, gewapend met boog en werpspies af te stroopen, in de hoop dat er een ever of een ree kon worden neergeveld en om vergane plantenresten te verzamelen die, gedroogd in zon en wind, een uitstekende brandstof leverden, maar overigens werd het gemeden als onbruikbaar en gevaarlijk. Want van geslacht tot geslacht werd overgeleverd, dat in dien kouden moerasbodem geen korenhalm ooit tot ontwikkeling kon komen en dat er vele plekken lagen, uiterlijk niet kenbaar, waarin ieder, die 't waagde een voet, er op te zetten, zoo diep verzonk, dat 't hem nooit gelukte het leven eraf te brengen. En een streek, waarin geen menschelijk wezen kon of wilde huizen, waaruit in den nacht 't sombere geluid van den roerdomp en 't doffe geknorvan den ever overklonk naar de roden, kreeg langzamerhand een zoo slechten naam, dat ieder, hoe dapper hij overigens ook mocht wezen, huiverig was om anders dan bij hooge noodzakelijkheid er over te gaan. Want niet alleen werden uit dat gebied des nachts dikwijls onheilspellende geluiden vernomen, maar blauwe flikkerlichtjes werden er ook bij honderdtallen gezien, vooral op stormachtige regennachten, en daarom was het buiten l>gf dat er heksen en spoken huisden bij honderdtallen en dat ze boven die verraderlijke plekken, waarin nu en dan enkele onvoorzichtigen een vreeselijken dood hadden gevonden, zich vermaakten in helsche dansen.

Zoo bleef door alle eeuwen heen het Peelland geschuwd bij de menschen, die in de buurt ervan huisden. In den zomertijd werd er steeds turf gegraven voor de behoeften van den winter, maar de heide, die er groeide, ofschoon in haar soort sappig en voedzaam, mocht zich uitleven, want geen scheper trok met zijn kudde erheen, zoolang hij ze nog gelegenheid kon geven om op andere velden het leven te rekken. Maar de bevolking werd eeuw op eeuw grooter in getal, de kudden werden daardoor ook steeds talrijker, en eindelijk kwam de tijd, dat ook de hogere peelgronden, zoodra des voorjaars 't water, dat zich in de wintermaanden daarop verzameld had, was weggetrokken, bestemd werden tot schapenweiden. Schaapskooien van plaggen, of van steenen hier en daar ook, werden er gebouwd, de afstand tot de dorpen was te groot om eiken morgen en elken avond te kunnen afleggen met een groote, maar langzaam voortgaande kudde. En den eersten tijd, als de schepers in de eenzaam gelegen kooien overnachtten, sloegen ze wel telkens een kruis als ze, nadat de duisternis was gevallen, in hun nabijheid een onbekend geluid hoorden, prevelden ze ook vele gebeden

met van angst bevende stem, maar nooit overkwam hun iets wat alleen door helsche machten kon worden bedreven, en in den loop van den tijd ontdekten ze, dat het doffe geknor of gebrom, waardoor ze dikwijls werden opgeschrikt, door dieren werd voortgebracht, dat de geheimzinnige flikkervlammetjes, die hen zoo vaak hadden
70 beangstigd, werden afgegeven door rottend hout en daardoor gingen ze zich langzamerhand wat geruster gevoelen in die doodsche omgeving van heide en gagel, daardoor werden de spookgeschiedenissen en heksenverhalen op den duur wat minder groot in aanzien en minder griezelig van inhoud.

Maar al verloor het Peelland langzamerhand zijn slechten naam, al wisten de bewoners
75 van de dorpen in de buurt dat het bij doelmatige behandeling geschikt kon worden gemaakt tot het voortbrengen van akkervruchten en van gras en hooi vooral, toch bleef het tot vóór korten tijd liggen alsof het bij de schepping vergeten was. Want zoolang met behulp van enkel stal mest de bodem tot het geven van groeikracht moest worden gebracht kon er, vooral met 't oog op den slechten toestand der wegen, aan het maken
80 van ontginningen niet gedacht worden, en door den hoogen stand van het winterwater was niemand er toe te brengen om daar in de barre eenzaamheid zich voor goed te vestigen met zijn vrouw en zijn kinderen en zijn vee.

Nu ongeveer dertig jaar geleden echter waagde een maatschappij het om het fundament te leggen voor een betere, rijkere toekomst. Zij kocht, in de buurt van het
85 tegenwoordige station Helenaveen, een oppervlakte van ongeveer 400 H. A. peelgrond, turfde dat af en deed op den vrijkomenden bodem eerst enkele, later meer woningen verrijzen, waarnaast, zoodra de behoefte eraan ontstond, een school en een kerk werden gebouwd, zoodat na weinige jaren tijd in 't binnenste van de Peel een heel dorp was ontstaan. De maatschappij stichtte een fabriek, waarin uit zwarte turf, die
90 gemalen en geperst wordt, niet dure licht-ontbrandbare briketten worden gemaakt. Vele van de bewoners van 't nieuwe dorp vonden en vinden nog werk op die fabriek, anderen legden zich toe op het kweken van tuinvruchten. En wie op de tuinbouwtenoostelling, in 't laatst van Juni 1914 te Maastricht gehouden, den stand van de Helenaveensche tuinders gezien heeft, had gelegenheid om zich te overtuigen
95 dat de tuinbouw daar een groote vlucht genomen heeft, en dat de producten, welke daar geteeld worden, in ieder opzicht de vergelijking kunnen doorstaan met wat door kweekers in van ouds bekende tuinbouwgebieden ter markt wordt gevoerd. En de waarde van de artikelen, die ze ter markt voeren – bijna enkel met bestemming naar
100 Duitschland – mag ook genoemd worden. Volgens het jongste overzicht besoraden ze op een beteelde oppervlakte van ongeveer 50 H.A. (waaronder 2000 M2 plat gras) in een jaar tijds een bedrag van f70.000.

Behalve de 400 H. A., die door de maatschappij gekocht zijn, en waarvan nog een groot deel geschikt is voor uitbreiding van het bestaande tuindersbedrijf, heeft zij voor den tijd van 100 jaar, tegen een bedrag van vier gulden per H.A., een oppervlakte van
105 700 H.A gepacht. Die oppervlakte heeft ze voorzien van vele kanalen en kanaaltjes, opdat de ontwatering en afwatering op voldoende wijze zal plaats vinden, en opdat de aan te voeren meststoffen en de weg te voeren bedrijfsproducten op weinig omslachtige wijze hun bestemming kunnen bereiken.

Tot het jaar 1900 echter, waren de maatschappij en enkele particulieren, die
110 turfstrooisel in den handel brachten, vrijwel de eenige aan wie de Peel een gedeeltelijke verlossing uit haar isolement te danken had. Eerst daarna, toen de Limburgsche boeren den kunstmest leerden kennen en waardeeren, begon voor haar de dageraad van haar eigenlijke toekomstige bestemming te gloren. Die boeren, die aan haar grenzen woonden, wisten dat haar grond van nature vruchtbaar moest zijn en niet
115 vee' plantenvoedsel noodig zou hebben om gras- en klaverzaden tot ontwikkeling te brengen. Ze omheinden enkele van de hooggelegen gedeelten, strooiden kunstmest en zaden van weideplanten tussehen de oervegetatie en na korten tijd al wisten de grassen, ontstaan uit het ingezaaide zaad, de heidestruiken te overwoekeren en te doden. De gegeven voorbeelden spoorden tot navolging aan, en tegenwoordig worden er
120 jaar op jaar vele hectaren peelgrond, die vroeger vrijwel niets opbrachten, tot weelderige wei- en hooilanden herschapen.

Tot vestiging in het peelland met al hun hebben en houden kwamen tot nu toe echter nog maar weinigen, doch daarin zal ook spoedig verandering komen. De gemeente Venraai b.v.b., die misschien bijna voor de helft- d.i. voor pl.m. 7000 H.A.– beslaat uit
125 peelgrond, welke in hoofdzaak haar eigendom ia, heeft 't vorige jaar midden in 't peelland een paar flinke boerderijen doen verrijzen, en enkele particulieren zijn al bezig haar voorbeeld te volgen op gekochten of voor langen tijd gepachten grond. Die boerderijen, die zonder twijfel binnen enkele jaren by tientallen zullen gesticht worden, maken betere wegen tot een noodzakelijken eisch, en daarom zijn de
130 gemeentebesturen van Venraai en van 't Noord-Brabantsche Deurne overeengekomen om den weg, die over de geheele breedte van de Peel, beide dorpen verbindt, te gaan

135 verhard en waar noodig op te hoogen. Dan zal die weg, die tegenwoordig van eind
October tot begin April nog vrij wel steeds onbruikbaar is, een goede verkeersbaan
worden, waarlangs alle artikelen, noodig voor het veehouders- en landbouwbedrijf,
140 kunnen worden aan- en afgevoerd, en wanneer niet alle voorsteekenen bedriegen, zal
zelfs over eenige jaren de locomotief van een stoomtram haar wagensleep daarlangs
voorttrekken. Dan zal weldra dat middenste gedeelte van de Peel een geheel ander
aanzien krijgen, te meer waar de lage schaapskooien, die met hun ruwe, onregelmatige
145 wanden en hun lage daken het terrein een oudgermaansch aanzien geven, bezig zijn te
verdwijnen. Het houden van groote kudden schapen gaat n.l. tot de geschiedenis
behooren, daar de boeren steeds meer tot het gebruik van kunstmest overgaan en daarom
de blatende viervoeters, die in hoofdzaak dienden tot voortbrenging van plaggen mest,
niet meer noodig hebben.

150 De Venraaische Peel, die grenst aan Helenaveen en de peelgronden van de Korst onder
het gehucht America, zijn op 't oogenblik met hun ontwikkeling in de nieuwe richting
wel het verst gevorderd. In 't meerendeel der andere Peelgemeenten gaat men geen
boerderijen bouwen midden in dat land van water, gagel en heide, doch daar blijft men
huizen buiten dat terrein, om van den rand af langzamerhand te ontginnen in
155 binnenwaarsche richting. Zonder twijfel zou daar ook veel spoediger een nieuwe
toestand geschapen worden, maar het water, dat de Venraaise peel mannen ook al
ernstig belemmert, doet in het moerasland, van de gemeenten Meijel en Nederweert
vooral, nog veel sterker zijn schadelijken invloed gelden. 't Is zoo jammer dat
boerenmensen, die, meer dan welke andere categorie van menschelijke wezens ook, zoo
160 dikwijls op elkanders bestand zou aangewezen, over 't algemeen zulke ontzettende
individualisten zijn. Stuk voor stuk, zoolang ieder op zijn eigen terrein blijft en
voor zichzelf werkt, brengen ze onder dikwijls zeer moeilijke omstandigheden iets
degelijks tot stand, maar zoodra ze door samenwerking iets zouden kunnen bereiken,
gebeurt er niets. Konden ze toch eens zoover komen dat ze elkander vonden in hun
165 zucht naar vooruitgang, dan zouden die waterbezwaren, die hun nu jaar op jaar zooveel
last geven en zooveel schade berokkenen, zoo gemakkelijk zgn op te lossen. Dan gingen
ze breede afvoerkanten aanleggen, ze gingen groote oppervlakten land van stevige
kaden voorzien en in 't laagte gedeelte van zoon blok een windmotor plaatsen om 't
overtollige water uit te malen en binnen enkele jaren tijds zouden ze, door veel
170 hoogere opbrengsten, de kosten wegens 't leggen van hun dijken en 't plaatsen van hun
watergemalen hebben verdiend, zouden ze een land hebben geschapen dat. in den
zomertijd mot zijn malsche klaverweiden, gestoffeerd door welgedane runderen, een
paradijs geleek, zóó hoogboven den stand van 't grondwater, dat ze ook gedurende de
wintermaanden bruikbaar waren, en de spreekwijze „'t is de mijl op zeven" zou nog
naar een historische beteekenis behouden, omdat men nooit meer langs een omweg zou
170 behoeven te gaan, wanneer men van Meijlen naar Sevenum wilde reizen.